

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

SUMARUL No. 20

E. Lovinescu	.....	Critica și Literatura (II)
Camil Baltazar	.....	Imagini din sanatoriu
D. Nanu	.....	Gânduri
Emil Dorian	.....	Cântece pentru Lelioara
D. Iov	.....	Urmasul
G. Murnu	.....	Infinitul
G. Rotică	.....	Prin păcelele de toamnă
Dragoș Protopopescu	.....	Englezii în călătoria critice
C. Narly	.....	Era o floare albă

CRONICA LITERARA. — B. FUNDOIANU: Alexandru Macedonski.

CRONICA DRAMATICA. — F. ADERCA. — *Teatrul Popular: Masca;*

Teatrul Național: Răzbuarea lui Molière.

— **Insemnări Literare.** —

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente: pentru un an Lei 100.—

„ 1/2 „ „ 60.—

Abonamente se primesc la:

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMĂRDAN, 4

și a librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență, trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal, la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A APARUT No. 2

din

MAGAZINUL LITERAR

CITIȚI-MĂ

CU URMĂTORUL SUMAR:

Scoala Regilor	de JULES LEMĂITRE
Pe Povârniș	„ ION SLAVICI
Jucării	„ ION PILAT
Crăciunul Sf-tului copil Feodor	„ G. GALACTION
Noapte	„ CLAUDIA MILIAN
Biserica Sfinților fără de nume	„ VICTOR EFTIMIU
Minciuna	„ ALFRED MOȘOIU
Moartea Salomeei	„ GUILLAUME APOLLINAIRE
Steluța	„ F. ADERCA
Minunea Sf-tului Anton	„ MAURICE MAETERLINCK
Coperta	„ A. BRĂȚĂȘANU
Vignete	„ TEODORESCU SION

PREȚUL 10 LEI

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

CRITICA ȘI LITERATURA

II

Cuvântul de dezorientare literară a fost aruncat din mai multe părți și cum, prin rămășița unui raționalism întârziat, orice criză literară e pusă pe seama insuficienței de directivă a criticii, trebuia să insistăm asupra lipsei de inițiativă a acesteia în materie de creațiune: arta e o problemă de sensibilitate și nu de disciplină. Înălăturând deci responsabilitatea criticii în deviațiile literaturii, rămâne totuși ca un fapt constatarea dezorientării. Prin limitarea ei la un număr restrâns de elemente, susceptibile de variații brusce sau de false interpretări, formularea unor astfel de judecăți este însă de obicei prematură; numai timpul clasează, pune perspective și face din fenomenul literar un obiect ce se poate studia cu oarecare precizie. Anticipând asupra lui, ne aruncăm voluntar în ipoteză. Nu e de mirare deci că alți critici ajung la concluzii contrarii: criza se răstălmăcește în bogăție iar dezorientarea în fermentație violentă în vederea unor realizări viitoare.

Am notat și altădată curba poeziei noastre actuale. Acțiunii lirismului integral îi răspunde o reacțiune intelectuală de lirism parțial. Symbolismul reprezintă integrarea inconștientului în artă, prin temele lui esențiale și neorganizate; prelungindu-se în sus prin elanul romantic, gama lirică s'a prelungit în jos prin symbolism dincolo de conștient în fondul muzical al sufletului uman. Ca formă, rupând monotonia versului clasic, symbolismul a adus versul liber, poliritmic și deci simfonic; cuvântul nu se valorifică numai prin înțeles ci și prin sugestie; cu cât e mai vag cu atât e mai bogat în „nuanță“ scumpă lui Verlaine. Impreciziunea și estompa devin dogme; ideea poetică nu ajunge la noi prin cunoaștere plastică ci prin insi-

nuare sonoră. Traducând un fond inescizabil, dezarticulat, uneori mistic și turmentat de neliniștea metafizică primară, simbolismul a adus estetica nouă a sugestiei în artă. Cu tot excesul ei, trebuie s'o recunoaștem ca logică și ca singura potrivită fondului. Aproximativ până la obscuritate, pueril până la găngăvire, reducând în genere mecanismul sufletesc la mobilele lui fundamentale și inconștiente, simbolismul, prin esență și nu prin deviații, a adâncit izvoarele lirismului. Acțiunea lui legitimă și apreciazabilă în evoluția artei a trezit totuși reacțiunea poeziei anilor din urmă. Câștigurile, mai ales cele formale, ale simbolismului par încă în picioare: versul rămâne definitiv poliritmicit și susceptibil de a se mlădia conținutului; el își pierde însă calitatea lui muzicală. Reacțiunea nu privește numai fondul, — asupra căruia vom reveni — ci și forma printr'o tendență antimuzicală, vizibilă de mai de mult la câțiva tineri poeți, considerați dintr'o insuficientă discriminare ca simbolști, dar mai ales acum la d. Camil Petrescu, cel mai caracteristic dintre poeții mișcării noi. Sonoritatea romantică sau insinuarea simbolistă sunt privite ca adjuvante primejdioase ale ideii poetice, care trebuie tradusă prin imagini pur plastice. Valoarea lor nu stă în imprecizie ci dimpotrivă în precizia conturului, în justete și expresivitate. De fapt, reacțiunea vine din natura fondului care, ne mai fiind muzical, nu are nevoie de fluiditatea sunetelor. Imaginile poetului fiind de ordin vizual, era firesc ca punctul lor de greutate să cadă în precizie. Și vom vedea, în adevăr, că materialul nostru poetic a fost complet renovat, din mai multe părți deodată, dar și de d. Camil Petrescu într'o măsură notabilă. Precizia imaginii a atras după sine și precizia expresiei; de aici eliminarea așa numitei terminologii poetice prin grația unei distincțiuni arbitrare sau a unei sonorități indiferente conținutului. Nu există cuvinte prozaice ci numai cuvinte improprii și aproximative; valoarea poetică a unui termen iese numai din proprietatea lui. Fraza e smulșă de sub orice sugestie melodică și, pentru a-i da un caracter mai independent și mai viril, e prinsă în copcele unor locuțiuni ca „e evident“, „de fapt“, „se vede că“, „poate că“, „în mod firesc“, etc. pe care ne-am obișnuit a le socoti ca o ultimă expresie a prozaismului. În voința lui de a plasticiza „idea“ pură, fără nici un alt ajutor străin, poetul ia voluntar atitudinea ascetică a mănăcătorilor de lăcuste din pustiul Iudeei.

IMAGINI DIN SANATORIU

...„Verona trage să moară, — de-asăară”

Sora Ioana

Dup' amiaza timpurie de toamnă
Ne-a strâns în jurul prietenei muribunde.

În odaie, tăcerea sau mama fetei au întins
Atâta pânzătură de tristețe păcloasă,
Încât pe piept și pe ochi
Ceva ne înăbușe și ne apasă...

Prietena cu ochii buni — și veșnic gata de ertare,
Prietena cu ochii inelați de cearcăne vinețite,
Și-a strâns ochii mai în adâncul sufletului,
De-aceia pleoapele îi sunt mai subțiri și mai boltite.

Afară toamna a întins rufe albe,
Și se vede că rufele au căzut jos,
De-aceia e-așa de mult alb de zăpadă
Și de-aceia văzduhul e încetât și somnoros...

În odaia muribundeii toamna a intrat
Odată cu agonia după amiezii păcloase
Și-atâta tăcere s'a lăsat
Că se aude respirația toamnei lenevoase.

Acuș toamna toarce la capul muribundeii,
Poate îi toarce cămașa de moarte;
Afară văzduhul
E-o indescifrabilă carte.

Și cum sara ca o prietenă bună
A întins mâni de binecuvântare,
Cum mama fetei tăcuse din plâns
Liniștea s'a făcut și mai mare.

Și pe liniștea cea ireală,
În sara care pogoră pânzătura-i virgină,
S'a pornit din odaia fetiței doctorului
Un plâns calm de violină

Oă poate, răspunzând tristeței violinei,
O flașnetă rătăcită a început
De departe și somnoros și perdut
Să-și silabisească tânguirea.

Cum s'au îngemănat melodiile amândouă,
Prăbușindu-și jelanian în odaie,
Muribunda a cercat zăvoarele pleoapelor grele
Și 'n ochi i s'a aprins o trecătoare vălvătaie.

Cum psalmul îngemănat agoniză,
Coborând în odae: sfârșenie-durere,
Muribunda a cercat să prindă mâna mamei
Dar a căzut înapoi fără putere...

Și-au năpădit'o stropii calzi pe gură;
Pleoapele mai grele, mai boltite,
Au căzut peste ochii de soră bună,
Peste ochii cu inele vinețite.

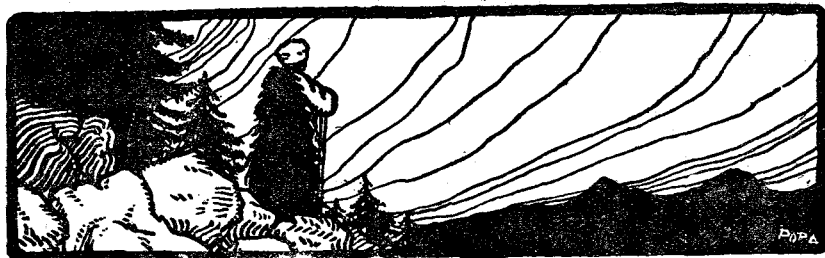
Tăcerea și-a întins atât de mult elasticul,
incât
credeam că va plesni...

Apoi
un țipăt neuman de plâns
care
a spart tăcerea, prăbușind'o peste noi
în fărâmițele
de-am simțit
cum grindina-i ne biciuește peste nervi.

CAMIL BALTAZAR

Sanatoriul Bisericeani

GÂNDURI

Ai în tine toate elementele necesare să poți fi fericit singuri dacă ești un întreg. Numai în măsura în care ești o *fracție*, cauți să te întregești cu alții.

În mulțime îți înstrăinezi o *parte* din puterea neatârării, tale. Poți rămâne iar singur, — ceva din tine a rămas *acolo*.

Consideră viața din afara ta, ca pe o bestie de care trebuie să te ferești: când nu-ți face rău din *intenție*, îți face rău din prostie.

Ori cât te-ai retrage în lumea ta interioară, dacă ești slab întâlnești și acolo un dușman care te îndeamnă să te părăsești, și să te dai pe mâna altora: *urâtul*, o altă mască a proprie neputințe.

Omul cuminte își potențiază prin rațiune atât temerile, cât și îndrăselile instinctive. Artistul desăvârșit face același lucru creând: își potențiază prin rațiune atât simpatiile, cât și aversiunile sale involuntare. Așează conștientul ca o linie de fulger pe creasta valului mișcat de puterile obscure ale eului...

Ori ce despărțire și evitare ar face artistul în momentul înfăptuirii operii, între cunoștința intuitivă și cea logică, — ar fi ca o despicare a mănunchiului de forțe ce numai reunite armonice, pot face din opera lui o sinteză a sufletului.

A mărturisi că viața nu are nici un sens, este a mărturisi propria ta neputință *de a-i da vreunul*.

□

E de remarcat că numai acei ce vor fără justificare, să se urce de jos, te calcă totdeauna pe picioare.

□

În poezia adevărată, e ceva mai presus și de specialitatea vocabularului, și de armonia silabelor, și de noutatea imaginilor, — simple și secundare mijloace accidentale cari pot lipsi, fără ca poezia să înceteze, cum poți scoate culorile din pictură și să rămâe superioritatea desenului — e ceva esențial care *nu poate lipsi poetului adevărat*: e *accentul* care leagă ca un suflet ideile și urcă intensitatea poeziei de asupra prozei. Acest accent e pulsația vieții însăși în clipele creării, și ondulația ei este pentru poezie, cea ce silueta și mișcarea sunt pentru frumusețea plastică a corpului omenesc.

În nuditatea vibrației, stă incorporarea adevărată și cea mai înaltă a *imaterialului*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

□

Nu există nici o idee *mare*, care să nu fie *banală* într'un fel: te izbești de ea la tot pasul; trăește însă ca scheletul în toate încheeturile vieții, — și o susține.

□

Prin faptul că în ideile mari, printr'o optică specială unii nu văd de cât înțelesul pejorativ al banalității lor, — toate ciudățeniile le par de preț, fiindcă sunt *rare*; sunt mai puține diamante de cât creere în lumea asta, și totuși e mai mult mister într'un creier — fie și de furnică, — de cât într'un diamant.

□

E în sufletul omenesc, o goană inferioară după noutate: o satisface *moda*, și n'o satisface *coloana dorică*! Și tocmai pe acest *prurii inferior* al spiritului să-ți întemeezi criteriul creațiunii tale artistice?

D. NANU

CÂNTECE PENTRU LELIOARA**PARADISUL PIERDUT**

*Ai patru dinți voinici în gură
Dar sânul, ei nu l'au mușcat,
Deși aiurea cunoscură
Ispita marelui păcat.*

*Și totuși maică-ta, de-odată,
Pe când tu încă nu visai,
Cu inlma îndurerată
Te-a izgonit pe veci din rai.*

*Secată-i vesela fântână
Cu minunatul ei nectar.
Pe ghizduri o vrășmașă mână
A presărat venin amar.*

*Ades, când scotocești prin rochiile,
Urcând pe drumul cunoscut,
Tu plângi cântând prelung cu ochii
Spre paradisul tău pierdut.*

GENEROZITATE

*Te ridic și iar te năru
Lângă mese, lângă uși.
Ai crescut, că poți să dăru
Cămășuța la păpuși.*

*Te mai sprijini cu o mână
Dar ești zdravănă în pași.
Pantofiorii tăi de lână
Poți să-i dai la fluturași.*

*Nici de scufa ta cea moale
N'ai nevoie! Ai crescut.
Dă-o pisicuței tale
Căci o duce ntr'un strănut.*

BASMUL

*Ca să poți dormi mai bine,
Gândul meu acum s'a dus
Să culeagă pentru tine
Basmul, care nu s'a spus.*

*Lunecând prin cuiburi nouă
Fură visele de pui,
Soarbe apoi un bob de rouă,
Ce dormia 'n coliba lui.*

*Și pândind subț clar de lună,
Sus, pe culmile de plopi,
Stelele căzătoare — adună
Pentru salba lui de stropi.*

*Dar când gândul vine-acasă
Și-mi dă basmul să ți-l spu
Somnul mi te-a prins în plasă
Și te-a dus în țara lui.*

CREȘTEREA

*Găinușele bălane
Care sunt genunchii tăi,
S'au făcut cam năzdrăvane
De când umbli prin odăi.*

*Ciugulesc din tivul rochiilor.
Ciugulesc cu zor nespuse,
Ca să poată scoate ochii
Către soarele de sus.*

*Și de-atunci, se vede lesne,
Ciugulind-o câte-un pic,
Rochia lungă până 'n glesne
Ți-a rămas până 'n buric.*

EMIL DORIAN.

URMAȘUL

Când am ajuns la mașina din dealul Dobrivanului, oamenii odihniau. Vătavul sări din otac, ieșindu-ne înainte. După ce casierul schimbă cu el câteva vorbe, se sui în otac să-și facă tabietul de somn; vătavul șueră odată și oamenii începură să se miște îndemnați și de răcnetele feciorului boeresc. Li-niștea ce odihnea ca peste un cimitir, pieri. Pe gireadă se urcară palmașii și snopii grei începură să zboare în gura nesăturată a batozei. Mașina deșteptată de șurubar șueră de trei ori și târgile cu pae începură să sosiască. Pe lângă gireadă oamenii greblau rămășițele și le-aruncau în coșul batozei. Nu departe șira de pae creștea mereu cu cât se îndesau târgile aducătoare. Prin cele cinci cârlige ale batozei boabele de grâu curgeau strălucitoare și mașcate. Părea, în lumina soarelui, că prin cele cinci guri țâșnesc cinci izvoare de aur topit. Flăcăi voinici ațineau țăhali în cari boabele de grâu picurau cu sur de izvor îndepărtat.

Căldura de sfârșit de Iulie apăsa, greoaie, asudând fețele. Sprijiniți în furcile de fier, gireadarii își ștergeau obrajii cu mânecile cămășilor colbăite. Pleava și țepii spicelor îi învăluiau ca într'un nor; pe 'ntinderea miriștii soarele coborâse strălucirea lui de foc. În zarea încropită se 'ncrușau parcă marama de borangic.

Abia se-auziau, din huruiala batozei și găfăitul mașinii, glasurile înădușite și întretăiate de muncă. Mânile yânjoase se încordau apăsând furcile în cingătoarea snopilor, pârâiau șalele sub greutatea țăhalilor plini, își dezmoțiau încheieturile harabalele încărcate să ducă belșugul de-adreptul la gară și din iadul acesta de muncă, de chin și de arsură, creșteau poruncile vătavului, se 'nmulțiau sudălmile și, uneori, ca un șarpe, se svârcolia harapnicul încolăcindu-se pe spinarea vreunui muncitor.

Anica lui Gheorghe a Lisavetei îndopa cu pae gura nesăturată a mașinii. Până acuma muncise pe batoză, deslegând snopii, dar fiind îngreunată și apucând-o astăzi dimineață ametelele, s'a îndurat vătavul și-o puse să hrăniască pântecul de fier al mașinii. Stă pe un țahal cu grâu și cu vătrarul grămădește paele în gura mașinii. Para îi dogorește obrazul, îi frige

pieptul, îi înroșește ochii; soarele arde din spate înclându-i părul cu sudoare. Uneori, după ce-a îndopat bine pântecul mașinii, se scoală, s'apropie de cureaua care pune în mișcare batoza, se urcă pe cei trei saci sprijiniți unul în altul și presară sacâz pe cureaua înfierbântată.

Bărbatu-său greblează împrejurul girezii; uneori vine la mașină, pe furiș, să nu-l zărească vătavul, aprinde un rest de țigară trage un fum, două, apoi, repede, o stinge ascunzând capătul în cuta brâului.

După vre-un ceas, casierul se dădu jos din otac cu ochii buimăciți de somn. O luă spre șira de paie, cotind pela spatele mașinii. Vătavul îl zări și se luă după el. Gheorghe a Lisavetei îl pândi până se depărtă bine și veni repede la mașină. Vorbi puțin cu femeia și, tocmai când scoase capătul de țigară să-l aprindă, ca din pământ răsări vătavul.

— Ce faci, mă hoțule, hai?... Vrei să dai foc averii boerului, tâlharule?...

Harapnicul își desfășură toată lungimea și-i croi spinarea de câteva ori. Omul fugi după gireadă și se ascunse.

La gura mașinii femeia tremura ca prinsă de friguri. Vătavul, cu biciul încolăcit pe mâna dreaptă, răcni:

— Și tu, leneșo, stai cu dumnealui la taifas? Dumnezeii mătii! Stai la taifas și focu 'n mașină se stinge... Și uită-te, cureaua are să sară că nu-i mai pui sacâz... Numai cu harapnicul să stau pe voi, puturoșilor?...

Obrazul nu-i mai arde ca jăratecul; s'a îngălbenit ceară, sudoarea și-a înghețat izvorul și tremură și tremură ca umbra unei crengi bătută de vânt. Cu amândouă mâinile împinge paele în mașină și flăcările zbucnesc ca niște limbi de bălaur gata s'o sfâșie. După ce ghiftui mașina, luă de lângă roată legătura cu sacâz și se duse să presare cureaua. Ca un om beat se clătina în mers. Se urcă peste cei trei saci. Picioarele îi tremurau ca 'n spasmuri... Abia ridică mâna plină deasupra curălii și sacii se risipiră în trei părți. Femeia căzu cu pântecul peste coada unei greble, răcni odată ascuțit, apoi rămase mototol, zgârcită ca un ghemultoc de cârpe. Câteva femei săriră s'o ajute. Gheorghe a Lisavetei cunoscă țipetul, se repezi de după gireadă și cu ajutorul femeilor o ridică ducând-o în dosul unui car.

Oamenii rămaseră o clipă nemișcați, îngroziți de cele întâmplate. Dar glasul vătavului năpădi: Ce-ați rămas cu gurile

căscate?... Nu vă temeți, că nu moare... Încă se poate întâmpla să fete până 'n seară și să scape cu două luni de zile înainte... Norocu ei poate c'o chicat..." N'a răspuns nimeni, dar snopii zburau acum mai rari și pe gârliciuri curgeau mai rar boabele de grâu.

Casierul mă chemă în trăsură și pornirăm pe la alte treierători. Dar pe la toacă, când ne întorserăm, găsii pe Gheorghe a Lisavetei rezemat cu spatele de leuca carului. Iși păzia nevasta. Născuse în umbra carului, pe miriștea țepoasă, deasupra unui petec de suman. Doi snopi înfiți în coarnele țăpoiului ca să facă umbră, atârnavu belșugul spicelor deasupra lehuzei. Țăranul avea ochi înviorători: clocoteau în ei priviri de ură, răzbunătoare. M'am apropiat și l'am întrebat cu milă: „Ce-i, Gheorghe, băiat?”

Tresări ca și cum nu m'ar fi văzut, s'aplecă și dădu în lături poala sumanului. Invălit într'un tulpă, nu-i văzui trupșorul; capul însă îi era mic, cât un pumn, fața transparentă, abia se cunoștea dunga ochilor, și gurița cât un sâmbure.

— Să dea Dumnezeu să-ți trăiască, Gheorghe, că tot do-riai dumneata să ai un băiat.

Nu mi-a răspuns o vorbă, ci descoperi ușor tulpăul tremurându-i mâna, apoi se ridică deodată în picioare, speriat ca 'n fața unei primejdii. Mă uitai cu băgare de seamă; picioarușul drept cărnit, din genuchi, spre dreapta. Rămânea genunchiul ca un ciot retezat.

Bolnava gemea sub car, acoperită pe obraz cu un ștergar murdar. O femeie veni și ingenunchie alături. Căldura se mai potolise și soarele se apropia de brăul cerului.

Cu coatele rezemate de răslog, Gheorghe a Lisavetei tăia cu privirea adâncimea zărilor. Fața lui se brăzdase ca de boală. Am întins mâna să-l mângâi.

— Lasă, Gheorghe, că mare-i Dumnezeu... Ași fi vrut să spui mai mult, dar durerea din ochii lui îmi înădușa glasul.

Izbucnind în plâns, îmi răspunse:

— „Se vede c'ășa a fost blestemat să vie pe lume, be-teag... mititelul tăii, mititel!...”

D. Iov.

INFINITUL

După Giacomo Leopardi.

*Ce drag mi-i acest deal pustiu deapururi
 Cu gardul lui ce ochilor mi-ascunde
 Atâta din cuprinsul larg al zării.
 Dar stau privind, și 'n capătul colinei
 Mi 'nchipuesc întinderi nesfârșite,
 Tăceri adânci și liniște de moarte,
 Și mă 'nfior. Și cum de prin stușiuri
 Aud cum trece-un freamăt de-adiere,
 In minte apropiu sunetul acesta
 De 'ndepărtata liniște imensă,
 Și simt eternul: marea vremii moarte
 Și unda, svonul vremii ce se duce,
 Și gândul meu se pierde în noianul
 Nemărginit și dulce se scufundă. Cluj*

G. MURNU

PRIN PĂCLELE DE TOAMNĂ

LA PUNTE

*Bat vânturile toamnei, mai trist bat lângă-o punte:
 Acolo se adună cărările din munte;
 Acolo astă-vară mă așteptai cuminte,
 Cu ochii într'o carte, par'c'ai fi spus fierbinte
 Din a iubirii carte cu paginile sfinte
 O rugă către Domnul: să-ți ocrotească pașii,
 Să nu te întâlnească, acolo stând, vrășmașii.*

*Bat vânturile toamnei și'n glasul lor la punte
 Iși plâng tristeța toate cărările din munte.
 De-acolo, dela punte, în zilele de vară
 Când nu era o coastă prea naltă să ne pară,*

*Când nu era cărare ș'o știm obositoare,
Cu tine mână 'n mână, cu aripi la picioare,
Porniam spre culmea nallă ce-și rezezia în vale
Cărările slăvite de laudele tale.*

*Bat vânturile toamnei, mai lung la punte bat.
Acolo toamna toată din munți s'a adunat.
De-acolo peste punte ieșiai în drumul mare,
Lăsând o zi frumoasă în codru, pe cărare,
Ca 'n alta ne 'ndurată să intri de-acum
Ce cu lumină multă te aștepta în drum.*

*În ochii tăi acolo vedeam la despărțire
Sfiala cum se luptă cu-aprinsa fericire
Adusă depe coasta cu tainice poteci
Vedeam cum se coboară pe ei doi nouri reci,
Cătând la drumul mare ce te-aștepta să pleci,
Și iar cătând la mine tot farmecul fierbinte
Eu ți-l vedeam sub gene lucind ca mai nainte.*

*La marginea pădurii acolo, lângă punte,
La capătul cărării pustii ce urcă 'n munte,
Bat vânturile toamnei, acolo toate bat
Și toate-mi spun că vara din codru s'a mutat
Și toate mă întrebă dece-am întârziat
Eu singur lângă punte, și nu 'nțeleg când bat
Că nu pot duce-acasă ce-acol' am îngropat.*

Câmpulung, 1912

G. ROTICĂ

ENGLEZI IN CALATORII CRITICE

— In marginea unui articol din „The Nineteenth Century” —

Cuvântul unui ironist englez spune că sunt trei lucruri perfect compatibile pe lume: gelatina, stridile și Englezii...

Aceasta cu privire la consistență...

Ca streini poate nu avem dreptul să fim atât de spirituali; adevărul însă pentru aceasta nu ne va scăpa mai mult și cel puțin atunci când el cadrează cu superficialitatea generală a streinătății în a pricepe lucruri de aiurea, îl vom aclama cu unica nădejde că faptul va constitui și pentru noi — oameni de aiurea — o circumstanță atenuantă.

Căci intrăm tot mai mult în sfera Europei!.. Prin accident, dacă nu de bună voe sau cu premeditare, tangente de opinie ne lovesc. Când această opinie se colorează cu politică, tangenta poate deveni fascicolul de improșcări cu cerneală a unei sepi occidentale..

Am căutat de curând¹⁾ să despărțim în apele tulburate de o asemenea răutate dăra unui mers primejdios. Era vorba acolo de campania dusă împotriva noastră în streinătate. O campanie ce adoptă tocmai tactica moluscului citat: înegrești apa în urmă, ca să învâli în ea un adversar și să poți trece înainte!

În America, sute de mil de oameni trebuie să citească despre noi neadevăruri în mari cotidiane la care se răspunde în românește, prin foaia „America” a inimicilor Transilvăneni de acolo: E tot ce poate face negreșit o inițiativă privată.

La Londra nu e nici măcar puțința unei astfel de foi și Lord Newton serie, broșurile ungurești apar.

Primejdia însă e mai îngrată decât atâta. Ea se complică cu superficialitatea, de care vorbeam mai sus, cu care un neam mare e totdeauna înclinat — mai mult decât un neam mic — să-l judece pe acesta; și să-i vadă mai numai defectele. În cazul Englezilor situația devine tipică. Îi condamnă la aceasta refactarismul înăscut al rasei și neinteligenta, de cele mai multe ori incultă, a unui public care — dacă de o educație moral-socială desăvârșită, — e sub laturea intelectuală cel mai sumar înzestrat din câte se pot cunoaște.

Trebuie să ne gândim că elementul de opinie publică e aci bipedul care în goana din City sau plictiseala dintr'un boarding-house²⁾ citește zilnic și fidel — cum face el orice — ca o pagină de Biblie, *The Daily Mirror* (și ca această revistă mai sunt vre-o

1) *Ideia Europeană*, III, 80: *Ungurii și Românii la Londra* (în jurul articolelor Lordului Newton, cerând drepturi pentru Unguri împotriva noastră).

2) Pensiunea tip englez.

4 — 5), cu divorțurile și căsătorile de ultima oră ale Lorzilor, cu cele din urmă fotografiile ale vlăstarelor acestor Lorzi, cu cele din urmă pălării ale celor din urmă soții ale acestor din urmă Lorzi, din când în când concurate de fama țigărei unui artist sau visita lui Charlie Chaplin, sau recordul unui câmp de cricket și al ultimului match de box. Un public al cinematografului și romanului foileton, al cancanurilor de presă și antrenărilor sportive, în care un cuvânt dacă nu-i util și o frunte dacă stă gânditoare constituie un atentat la 24 de ore al vieții, iar tot ce se poate numi artă devine un ingredient fiziologic, un principiu de siestă sau de relaxare, un regulator al muncii și curativ al urâtului, ceței și drumului de fer¹⁾.

(De aici poate caracterul atât de vital al literaturii engleze și reușita supranaturală a acestui popor în teatru. Tot ce s'a scris mare în această literatură e rezultatul nevoii, nu plăcerii, de a trăi; nu oțitul rafinat al unei curți de nobili și abați a produs drama engleză ci necesitatea „purgativului“ sufleteș cu care Aristot justifică tragedia greacă).

Cum să te judece atunci un public făcut „tabula rasa“ de complicații sufletești, confortabil instalat în prejudecăți, amator de idei și șosele netede, practicând religia ca o somieră, idolatru al banului și titlurilor de noblețe și beneficiind de o hegemonie și bogăție pe care numai secretul practic al vieții și o politică măiastră i le-au putut acorda, sub surâsul împărțit în fotografii și plimbat cu flota al Prințului de Galles?

Sărac și mic, cum să te admită în aula cu portrete a lordului cu blazon din veacul 13-lea? Cărturar, cum să te recunoască dacă aceasta nu-l interesează, sau, dacă îl interesează, se întâmplă că limba bulgară — sau așa ceva — îi repugnă?

Dar băncile, oficiile de autoritate națională, au mai relatat și oameni în parlament au reprodus, că sântem o țară în pragul falimentului.

Iată un lucru pe care Englezul îl crede ușor și-l iartă greu.

Aventurierii, când nu bazbuzucl, iată deajuns că între tine și el să pună un cordon sanitar. Dacă e un cuvânt care să arate distanța la care sântem puși de neamul acesta mândru și puternic, meticolos și igienic, acesta e: carantina.

Când acum, din acest public se ridică cineva să vorbească de noi, vă închipuiți că, fie dânsul și Lord, va porni dela premisele date.

Nu tot astfel pot sta lucrurile cu Ungurii. Neamul care a adoptat cel dintâi după dânsii Constituția și... Sistemul de Ras Gillette, are dacă nu toate însușirile, în orice caz toate defectele poporului britanic. Și știm că defectele leagă totdeauna afinitățile, calitățile le distrug. Noblitatea apoi engleză, de o valoare e drept uriașă în triumful pe lume al neamului ei, nu mai puțin

1) Londra e străbătută pe sub pământ, în toate direcțiile, ca de niște case de paianjen, de două vaste rețele de „metro“ suprapuse

trebuie să-și facă distractive concesi de castă, coborând cu atenție la acea nobilime continentală din sânul căreia a ieșit primul om: Adam de Esthérhazy ¹⁾.

Un gest din această reverență, e, după campania delicată a Lordului Newton, și articolul Doamnei sale, *Șase săptămâni în Ungaria*, căruia de acela poate fi și consacra șase pagini *The Nineteenth Century*, una din cele mai mari reviste lunare engleze (fondată la 1877).

E un articol de impresii, care frizează literatura. Și nu l-am lua în seamă dacă așa puțin politic cum e n'ar fi prin natura lui.. psihologică o chee la călătoria de astă vară a Lordului Newton și la relatările-i contra noastră și a Transilvaniei ce au urmat în „Daily Telegraph“ și „Westminster Gazette“.

Căci Lordul Newton îngrijat de destinele umanității și plin de dezastrul Ungariei nu avusese timp să se oprească la amănunte.

Mai literară, și prin feminism mai aplicată detaliului, Lady Newton, dimpotrivă spune:

„Un automobil al Guvernului fu pus la dispoziția noastră și în ele făcurăm lungi expediții, în vizită pela diferiți magnați Unguri ²⁾, care ne-au primit cu fermecătoare cordialitate și bunătate care sunt caracteristice acestei rase plăcute. Soțul meu se interesase în cauza lor și fusese în stare să facă țarei lor oarecari mici servicii și pentru aceasta pur și simplu ei nu puteau să-și arate față de noi indezajuns mulțumirea.

Și în linie cu aceasta, negreșit:

Dela prinț la țăran Ungurul e „un grand seigneur“ născut, cu toate instinctele unui mare gentleman și manierele unui rege“.

Dela poporul ungar atenția doamnei se îndreaptă în mod natural la automobil și chauffeur.

„Chauffeurul nostru, obișnuit să ducă militari și ocazional luând parte la curse de automobil, cu greu ar fi de descris ca „le chauffeur de Madame“. Marea lui idee (sic) era să sosească la destinație în cel mai scurt timp și avea un dispreț suprem pentru țărant și poliție deopotrivă, și pentru orice oficial în fond. O luam cu o înțeață de rupt gâtul ³⁾, mașina fiind prevăzută cu un signal ce-ți spârgea urechile și pe care el (chaufferul) îl întrebuinta stăruitor, curățind drumul și imprăștiind în dreapta și stânga orice și pe oricine.“

1) Vezi blazonul acestei familii în; *Les généalogies fabuleuses et les réalités héréditaires*, spiritala cercetare a D-lui Georges Maurevert, din care se vede clar că Adam, făcut din lut, nu era mai puțin: Conte...

2) Englezii scriu și adjectivele de popoare cu literă mare.

3) „at breakneck speed“, cruzimea expresiei să nu supere. Oricum Engleză vorbind de Sport devine o Antiopă.

Nu e tipic cetitorului lui „Dally Miroor“ în aceste isbucniri? Totuși, cineva se înșeală dacă își închipue că Sir ¹⁾ Thomas Henry Hall Caine, romancierul cu tiraj fabulos sau Mrs. Asquith, autobiografa de senzație, scriind despre aceste lucruri ar fi putut salva ceva mai mult decât greșeli de stil.

Să lăsăm însă pe eroul de la volant, care mai întreține scrisul doamnei cu de trei ori pe atâta pasaglu epic și să ascultăm alte efusiuni de sinceritate.

„Datorită tulburărilor din vestul Ungariei, am fost prevăzuți cu fel de fel de „laisser-passer“ (lucrul se repetă aiurea). Chauffeurul cu o prea exagerată idee de importanța noastră se resimțea foarte mult de opririle și chestionările ce ni se făceau, urlând invecitive la adresa diferiților oficiali și țipând: „Automobil al Armatei“ pe un ton grandilocvent.

Toate acestea, în afară de pitorescul psihologic, revelă felul în care se fac vizitele „de plăcere“ ale englezilor în Ungaria și aduc un oarecare exponent la afirmările Prof. Chapman și D-lui Gaster care, răspunzând în ziarele engleze amintesc că dânsii n'au fost „duși din urmă“ ca să vadă Transilvania Lordului Newton.

Dela automobil și chauffeur, cu un mic interludiu despre drumurile și „micii cai drăguți și inimoși unguri“ trecerea Doamnei Newton la însuși poporul posesor al acestor drumuri și cai, e ușoară: BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Ungurul e un om de bici ²⁾ înăscut. Deasemenea Madame (sic) care invariabil își întovărășește soful la târg, ia uneori hățurile pe care le mănuește cu o îndemănare consumată“.

Mai departe, după o revenire la cai...

„Țăranul ungur e de un fizic magnific; înalt, cu umeri imenși, cu trunchiul foarte vânos. Femeile sunt de cele mai multe ori frumoase și înalte, cu o ținută splendidă, datorită probabil greului păr pe care îl poartă. Ele pășesc dela mijloc, cu fruntea în sus, drept ca și plopii lor, cu o grație naturală și demnitate cu neputință de dobândit artificial... Vesi multe fete cu părul roșu al lui Tițian și tenul gălbui ce merge cu culoarea.

După acest aquaforte, se completează articolele Lordului Newton cu ceva amănunte asupra Țiganilor unguri și Ungariei din vremea bolșevismului, când revoluționarii intrând într'un castel, contele B. le arată o bibliotecă plină de ediția Tauhnitz. — Cărți engleze! exclamă bolșevicii, — punând mâna pe ele...

Negreșit lăsăm atâtea la o parte, ca episodul cu soldații Ceho-Slovaci de la graniță care priveau la dânsii ca și când voiau

1) Se cunoaște obiceiul guvernului englez de a da titlu de cavaler literaților și artiștilor de merit. Ca orice măsură politică aceasta își are, ca în cazul de față, defectele ei.

2) a „whip“.

să tragă, sau definiția Budapestei care „cu excepția Constanti-
nopolii (Doamna Newton nu e de părerea lui E. About) e capitala
cea mai frumoasă din Europa”.

Și așa se scrie un articol, de un mare nume, într'o mare re-
vistă engleză, de unde ziare îl vor reproduce și comenta, ca să
nu mai vorbim de procesiunea cu care va fi purtat dela un capăt
la celălalt al Ungariei.

Nu i-am fi acordat atâta discuție dacă n'ar fi tipic pentru
mentalitatea publică engleză și superficialitatea cu care streină-
tatea mare poate face bine sau rău celor mici și orientali. Mîne,
un acelaș articol despre noi, negativ.

Dar ce legătură între politica unui Lloyd George și articolul
unei femei care nu e nici măcar George Elliot sau Mrs. Gas-
kell?

Răspundem cerând voe să traducem în grabă un sonet:

Națiunei ungare

*Nu 'n agonia prelungită a căzutei Spanii
Nu în bogata Anglie, — aplecată numai să abată
Fluviul de negoț al lumii peste țărnu-i,
Nu 'n Franța, casa de nebuni a cărei jale
Supără cerul grav cu țipăt lung de nesimțire,
Nu în vulgaritatea Americană
Nici în imbecilitatea vorbărească germană
Mai zace vre-o nădejde de eroism.
Ungarie! Mântue lumea. Reînoește poveștile
Cu oameni ce zdrobira lanțuri de desnădăjduire
Și fă iară să tresară duhul lumii moarte;
Re'nvie pe uscat isprava Greacă, ale cărei glorii
Consfînțit-au promontorii salamiriciene
Pe care Armada le svârli unei mâni năstrușnice.*

Nu se va imputa superbului sonet că e al Lordului Newton
nici chiar al mai literarei Lady Newton... Criticul poet, eruditul
clasicist care îl scria pela jumătatea veacului trecut¹⁾ e *Mathew
Arnold*, fiul D-rului Arnold, Oxford-man și leader cultural al vre-
mei sale. Și sfidăm pe orice „mare” Englez al vremii noastre să
albe despre țările respective o altă părere evoluată cu un „inch”.
După cum se vede noi am scăpat ușor. Legile sonetului și faptul
că savantul poet ne ignora ne-au fost mântuitoare. Să nu uităm
însă că... sonetui cade în desuetudine iar Englezii au început să
ne cunoască... O satiră e iminentă.

Până atunci se vor scrie articole ca cele de care am vorbit
și va fi mentalitatea și opinia publică întrevăzută care va mișca
semnături și va dispune de bogățiile trupului și sufletului nostru
Aceasta nu se va putea spune niciodată de ajuns. Istoria.

1) *The Poems of Mathew Arnold*; 1840 to 1866.

neamului nostru, — ca a oricărui stat mic — se scrie în streinătate¹⁾ iar: *la légende survit et nous restons fidèles*²⁾.

Toată istoria, de altfel, ca relatare, e o poveste a sugestiei când nu e un mit sau o campanie. Dar așa cum e nu trebuie mai puțin luptat cu ea cum nu poți să te dai dinapoia valurilor fiindcă sânt sărate

E întotdeauna de oferit un piept. Vina e a aceluia ce nu-l are.

Pe cât putem vedea pe aici o singură politică externă ar fi de făcut: strângerea tuturor legațiilor din străinătate la un loc și înlocuirea lor, undeva, printr'un istoric și factor național-cultural de proporția unui Iorga.

Dar cum lucrul e greu și propunerea nebună ar deranja „golful“ și „cricketul“ atâtor tineri diplomați de viitor, puțină diplomație *culturală*, cum s'a mai spus, s'ar putea face alături de cea clasică.

Londra, 4 Ianuarie 1922

DRAGOȘ PROTOPOPESCU.

ERA O FLOARE ALBA...

Era o floare albă pe un mal
De șoptitoare apă străvezie,
Isvoru-i da parfum și poezie
Și grațioase legănări de val.

Iar ea, pe malul apei, virginal,
Când își lăsa privirea să'ntârzie,
De o hipnotică euritmie
Se turbura isvorul de opal.

Și cum e noapte și târziu acum,
In mintea mea ca într'un vechi album,
Privesc gingașa lor împreunare.

Și ochii mei sunt umezi, și nu știu
De ce aud în mine o chemare,
Și-un plâns sălbatec de isvor pustiu!

C. NARLY.

1) Downing-Street și împrejurimi.

2) François Tresserre.

ALEXANDRU MACEDONSKI

Simpatia cași repulsia sunt sentimente naturale și nici-un argument din logică nu te poate covinge că omul e frumos când îl găsești urât sau agreabil când te dezgustă. Sunt eu vinovat că Macedonski mi-a părut — așa cum a părut câtorva generații — orgolios antipatic? Știu bine că mă îndeamnă să nu-l iubesc, alte motive decât acele care au împintenat pe alții. Anii de-arândul, Macedonski a fost judecat ca om. L-au urât unii pentru epigrama pe care i-o dedicase lui Eminescu, bolnav și în ospiciu. Din partea lui Macedonski epigrama aceasta a dovedit o remarcabilă lipsă de pudoare. Nu pot crede însă că manechinele literare i-au devenit, numai pentru atât, dușmane. Trebuie să fi fost și în procesul care i s'a făcut, un simplu pretext, iar exilul care a venit ca o consecință a epigramei, dovedește numai cât de imens a fost secretul lui Macedonski de-a se face antipatic.

Repulsia pentru om s'a întins și asupra operei. Omului acesta, orgolios și fără gust, trei generații i-au preferat nu numai pe Eminescu și Coșbuc — (cari îl depășeau) dar pe Vlahuță, pe Iosif, pe Cerna. Cei câțiva tineri cari s'au strâns împrejur i-au dat iluzia unui creator de școală literară. Dar nimic n'a putut fecunda dintr'o poezie sterilă, nimic n'a putut iradia dintr'un diamant în care lupa descopere prea multă ghiță și cărbune. În timp ce contemporanii pătrundeau în circulația sensibilității, Macedonski a trăit paralel cu literatura, izolat și monstruos, ca un strigoi.

Un poet minor. Théophile Gautier ar fi putut să adauge la „grotești” lui, încă un grotesc. Masca lui Macedonski nu e delapidată și puterea lui de iluzie infinit mai mare decât puterea lui de creație. Prietenii lui spun că Macedonski ducea naivitatea până acolo, încât credea, el cel dintâi, în propria lui minciună. Macedonski putea să arate invitațiilor, imitații de pietre prețioase cumpărate la bălci și să creadă singur în geneologia fabuloasă pe care le-o atribuia. Așa cum se înșela singur cu pietre false, Macedonski s'a înșelat cu vorbele: puterea lui de iluzie atribuia nuanțe și culori cuvintelor care continuau și după el să rămâie cenușii și neutre.

Cum a putut, cu materialul prost, de care dispunea, să scrie într'o zi „Noaptea de Mai”? Poema aceasta este, pentru poezia noastră un peșcheș de preț, dar pentru poezia lui Macedonski e un miracol. Apropie de poema aceasta — oricare altă poezie de Macedonski. Rondelele și alte câteva — Balta Clară, de-o pildă, sau Efebul din Navara, dovedesc numai că au curs în acelaș canal în care apa câteodată, fără să se știe cum, putea deveni spontan limpede. Macedonski n'a inovat nimic în formă, nimic în sensibilitate. Dar cuvintele puteau, în mâna lui, să se facă stră-

vezii și puteau să se facă obscure. Cuvântul, chinuit ca să poată sugera dincolo de fonetica lui, a putut izbuti în „Noaptea de Mai“, lucruri, pentru poezia de atunci, uimitoare.

Veniți! Privighetoarea cântă și liliacul a 'nflorit, nu e însă nimic lângă versul în care vorbele s'au spălat de conture și imaginile de precizie: *și cântece nălucitoare, cum sunt candorile de criă*. Dacă n'ar fi fost opus lui Eminescu de dușmani și mai cu seamă de prieteni — dacă prietenii ar fi făcut printre poemele lui, selecția de care nu era singur capabil — am fi avut astăzi o ediție, curată a lui Macedonski și am fi avut în locul unui lepros, un om normal, în locul unui monstru, un poet. Generația literară care a plecat, în parte, dela Macedonski (nu dela poezia lui) l-a crezut un creator și, în vremea în care Eminescu era socotit un admirabil poet, care nu știe să scrie, Macedonski a fost pus în locul lui să dăscălească forma.

Macedonski a fost o gară mică dela care au plecat nenumărate erori, care persistă încă, chiar printre acei care-l resping. Nu vreau să mă opresc la atitudinea lui Caragiale față de Macedonski. „Moftul Român“ și-a bătut joc la fel, de Macedonski și de Mallarmé și, dacă d. Ibrăileanu îl consideră pe Caragiale drept un „spirit critic“ în moravuri, nimeni nu știe însă cât de puțin gust avea în materie de artă și cât de inferoare sunt teoriile estetice ale durerosului umorist.

Eroarea, care persistă încă, este aceea că Macedonski e crezut întemeietorul, la noi, a școalei simboliste. Dar Macedonski n'a fost simbolist — cum n'a fost, propriu zis, nimic altceva. A imitat pe Mallarmé cum l-a imitat pe François Coppée, a imitat pe Baudelaire, cum l-a imitat pe Depărățeanu sau pe Cezar Boliac. Macedonski n'a trecut de parnasiani și modelul lui, nici-odată ajuns, a fost Hérédia. Albie în care apa a curs totdeauna obscură și fugace, sufletul lui Macedonski nu s'a oprit la nimic prea mult. Din literatura Franței, Macedonski a împrumutat — n'a asimilat nimic. Ștefan Petică a fost infinit mai personal, deși cu un relief prea aburos, deși cu un suflet prea de dantelă. Poate adevăratul precursor al celor noi e Petică — cum adevăratul protagonist, e Minulescu.

De fapt, istoria noastră literară se spintecă, în dreptul lui Eminescu, în două. Până la Eminescu, am imitat voluntar, fără ca un singur talent să fi izbutit, în materialul de împrumut, să puie, odată cu adaosul lui, claritate și ordine. E întregul nostru clasicism de sursă franceză, care intră în rubrica proastei imitații. Dela Eminescu până astăzi, literatura noastră continuă să imite. Dar sensibilitatea străină se toarnă în tiparele unui grai care există, se moale după cuvinte care au o cupă, se modifică pe conture care au început să aibă o osatură. Macedonski nu poate intra în categoria a doua; deși contemporan și mai tânăr decât Eminescu, e încă un întârziat dintr'o epocă defunctă. Cronologiceste, Macedonski vine după Eminescu; în istoria literară, vine înainte. Peste Alexandri și peste Macedonski, (care e și el

an Alexandri mai rafinat) trece cu arătura și cu boii zdraveni, cariera și limba lui Eminescu. Sunt convins că toată confuzia care mereu sa face, stă aici: cei noui refuză să afle în Macedonski un precursor, cei vechi nu știu că găsesc în el un prieten. Viața scurtă a lui Eminescu și cea prea lungă a lui Macedonski, au crescut, fără voie, confuzia. Macedonski trebuie iubit — dar iubit altfel.

Vestalelor, numai o noapte de fericire vă mai cer.

trebuie să stea în antologie, lângă:

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate.

Poate e o simplă părere — poate mai mult. La înmormântarea lui, după carul cu flori, aveam impresia stabilă, deși falsă, că mergem după carul lui Grigore Alexandrescu, prelungit printre noi, înecă un secol.

B. FUNDOIANU.

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL POPULAR

MASCA, un act de Paul Czinner

De unde va fi scos d. I. Lăvescu, directorul Teatrului Popular, aceea minunată farsă a scriitorului ceh Paul Czinner?...

În o adevărată lecție de dramaturgie — pentru actori și autori...

Un director de teatru, priceput în a eși din cele mai mari încercături profesionale, primește vizita unei tinere actrițe care voeste să fie angajată. Ea e gata să joace o scenă, directorul preferă să se joace pe ea — și actrița joacă într'adevăr o scenă dramatică; dar se oprește în mijlocul jocului și mărturisește că venirea ei e numai un pretext: iubea pe director și căuta un mijloc prin care să se apropie de el. Directorul uimit, mișcat, cucerit, e gata să primească acest neașteptat sacrificiu, mărturisind totuși, că sufletul lui e mult mai simplu decât și-l închipue unii, și că pe multe genuni sufletești a trebuit să arunce câteva poduri mascate... Actrița, în această clipă de mărturisire și abatere a omului, — reapare: „domnule director, dar eu îmi jucam doar rolul...” Descoperit, demascat, directorul înțelege că e pierdut, scoate un revolver din sertarul biroului său și trage asupra aceleia care-l amenința de-acum încolo siguranța în viață. Dar în fața îngrozitoare fapte omul își pierde mințile — și începe a vorbi în neștire, a râde și a cânta monoton: „capul ici — trupul dincolo, capul ici — trupul dincolo...” Actrița fusese doar împușcată cu gloanțe oarbe — ea simulase moartea, și ridicându-se, încercă să readucă la rea-

litate pe sârmanul director. În zadar: omul era nebun de-abia-les — și când actrița înspăimântată chemă pe ceilalți din celelalte camere în ajutor, directorul, proaspăt, se ridică din fotoliu — și sarașează pe actriță, de care de altfel, avea o nevoie urgentă!...

Autorul a întrebuințat aci toată claviatura dramatică a teatrului modern: n'au fost neglijate nici măcar jumătățile de tenuri! Ceiace înseamnă că tehnica „genialitate” a autorilor contemporani trecând de-acum în domeniul farsei, e nevoie de aci înainte de ceva mai mult...

D. Constantin și-a ținut rolul până la urmă, mulțamitor. Demnișoara Filittis, care a debutat în rolul artistei, a fost mult stânjenită de emoțiunea începutului. Are însă, în germene, multe din însușirile actrițelor mari.

TEATRUL NAȚIONAL

RAZBUNAREA LUI MOLIÈRE un act în versuri de N. IORGA cu prilejul tricentenarului

D. N. Iorga, se știe, a răzbit pretutindeni prin cantitate. Și e în închipuire oare că reprezentând patru piese într'un an, va dovedi că e și poet dramatic?

Spectacolul de data asta a fost *unic* — unic, pentrucă nu se va mai repeta.

Despre piesă nu mai putem spune nimic: e nefolositor și ar trebui să ne repetăm.

Dar pentrucă am fost preumblați prin epoca strălucitoare a lui Ludovic al XIV, gândim ce banale vor fi fost reprezentațiile pieselor lui Molière, Corneille, Racine, care piese, de atunci s'au tot reprezentat fără întreruperi prea mari — și cât de interesante reprezentațiile fără pereche ale unei piese de Scarron sau de cardinalul de Richelieu...

Noi avem norocul neprețuit de a fi de față la reprezentațiile pieselor d-lui cardinal N. Iorga.

F. ABERCA.

Serisorile lui La Fayette către M-me de Staël publicate în *Revue des deux Mondes* dovedesc prietenia delicată dintre aceste două personaje ambele celebre prin labrea lor pentru națiunile americană și germană. Generalului La Fayette i se datorește independența Statelor-Unite și schimbarea politicii internaționale a Europei.

Fără independența coloniilor engleze din America, se poate ușor închipui la ce preponderență ar fi ajuns Anglia în Europa.

Americanii și-au plătit tributul lor de recunoștință debarcându-și la Bordeaux trupele lor ce veneau să ajute pe Francezi în războiul mondial.

M-me de Staël a rămas o filogermană convinsă, credincioasă până la capătul vieții visurilor tinereții ei. Germania se poate să-i fi fost atât de dragă și din motive personale, ca o țară în care a fost primită și în care s'a simțit totdeauna ca la ea acasă.

Cândva Michelet și Victor Hugo făcuseră și ei pe filogermanii — lucru curios — tocmai în momentele cele mai grele când nația franceză suferea mai mult de pe urma Germanilor.

Ei nu au rămas însă în simpatiiile lor. În această înțelegere a rostului vremurilor noi stă deosebirea celor 2 scriitori cari în epoca maturității lor, s'au depărtat de visurile imposibile ale tinereții.

Am pays de Rabelais studiul d-lui Jacques Boulenger început în *Revue des deux mondes* e de natură să reîmprospăteze amintirea legendarelor lui personaje: Gargantua și Pantagruel.

De altă parte problema realismului lui Rabelais în jurul căruia s'au brodat atâtea fantezii primește o soluțiune nouă. Nu tot ce figurează în opera lui Rabelais este adevărat copiat după realitate. Nu orice personaj își găsește un corespondent în lumea timpului. Imaginația creatoare a lui Rabelais își păstrează drepturile ei necontestate. Și numai când te gândești că literatură inutilă s'a scris

în jurul lui Rabelais numai în secolul de a identifica pe cutare din eroii săi cu anume și anume figuri istorice ale timpului, îți dai seama de farsa ce în stil mare a jucat comentatorilor săi acest ei s'at autor.

Ca humanist omenirea timpului său era imposibil să nu se reflecteze în opera lui. Spectacolul vieții dimprejur îl pasiona. Scene la care a luat parte se vor fi resfrânt în paginile sale. Numai în acest fel sunt utile studiile Rabelaisiene: cercetând partea de real din opera sa, sarcină destul de grea întreprinsă totuș cu mult curaj pentru prima oară de Abel Lefranc (1903) și în ultimul timp de *Revue des deux mondes*.

Iată cam ce era Rabelais pentru câțiva din marii noștri scriitori francezi: Pentru Victor Hugo un *Homer bufon*, pentru Balzac el rezumă pe Phythagora, pe Hippocrate, pe Aristofan și Dante, iar Michelet spune că opera lui Rabelais este *sfinxul sau chimera, un monstru cu 100 de capete, cu 100 de limbi, cu haos armonie, o farsă de o întindere nesfârșită, o beție minunată de lucidă, o nebunie de o adâncă înțelepciune*.

Din Convorbiri literare penultimul no, reținem ca *model al genului* epigrama maestrului Ciuchi (L. V.). O reproducem în întregime

Unui... critic
(de la Zburător).

*Nu-i nici de cum ușor să știți
Ce limbă e la dobitoace,
Dar, după ce-am văzut cum scriu
Cum înțeleg ce grai le place.*

Reproducerea e textuală. Tiparul își are răzburările lui pentru acei ce-l necinstesc.

I. G. Oprîșan. — „*21 de luni pe cășile robiei*” și *Lanțuri frânte*”. — Două volume, editura „Lupta” București. — Literatura noastră de războiu, atât de bogată din punct de vedere cantitativ, cuprinde puține lucrări în adevăr realizate. Cei care au avut darul scrisului dinainte, n'au prea avut norocul

să trăiască evenimentele războinice printr'înși și deaceia operele lor n'au fiorul realității, iar cei cari le-au trăit într'adevăr, n'au putut să le scrie, neavând meșteșugul stilului.

D. I. Gr. Oprisan, al cărui suflet cald și vibrător, îl cupaștem din articolele dela „*Neamul Românesc*”, îmbină în mod armonic cei doi factori de mai sus, redându-ne în cele două volume, schițe și însemnări din recenta noastră epopee, cari ese din comun.

În primul volum, autorul își notează zăuic, în formă de jurnal, suferințele îndurate în timpul cât a fost prizonier ca ofițer de rezervă. Din toată cartea se desprinde un profund sentiment de nostalgie, care-n zilele acele tragice de dezastre național, când din țară ne veniau prizonierilor vești din ce în ce mai dureroase, se transformă câteodată în sfâșietoare deprimări. Cu tot subiectivismul, inerent unor astfel de însemnări, autorul ne dă pealocărea, pagini de un realism ce ne face să ne ruginăm de fluctuațiunile sufletului uman în fața primejdiei.

În „*Lanțuri frânte*” sunt descrise luptele anevoioase și inegale din perioada cea mai tristă a campaniei, când armatele române au trecut întâi Carpații. Autorul, cu tot temperamentul războinic, nu uită să ne dea și tablouri din sălbăcia războiului, reflecții triste asupra instinctului primitiv al luptătorului, în beția luptelor. Dintre schițele cele mai expresive cităm: „*De seninela*”, „*Lupta dela Homorod*”, „*Caporalul Scurtu*,” etc.

I. V.

N. Batzaria. — *Din lumea Islamului: Tarcia Junilor Turci*, ed. Alcalay & Calafateanu.

Sburătorul a publicat unul din capitolele acestei cărți, cu indicații și asupra autorului și asupra importanței operei. După Dumitru Cantemir și N. Iorga, care au scris istoria imperiului otoman, i-a fost dat tot unui român să ne însemne și convulsivunile Junilor Turci care, sub aparențele unei regenerări mar-

can, de fapt, o agonie. Cartea nu e concepută sub formă istorică ci sub formă de amintiri personale. Rolul important, pe la care l'a jucat d. Batzaria în desfășurarea revoluției Junilor Turci, îi permitea acest gen literar: amintirile, unul factor însemnat al unei tragedii istorice devin de la sine istorie, oricât de personale și anecdotice ar fi. Volumul d-lui N. Batzaria e plin de portretele nu numai ale tenorilor revoluției ci și ale corului anonim: Îndărățul îndrășneților și al guralivilor, se desprinde întreaga societate otomană, cu toate viziunile și simptomele iremediabile ale descompunerii. Pe lângă portrete, anecdotă și povestirea cursivă a evenimentelor de la prima mișcare de la Salonc până la participarea Turcilor la războiul mondial, mai găsim în cartea d-lui Batzaria și reflexiuni de ordin general și istoric asupra acestei revoluții neizbătite. Volumul se recomandă deci și prin seriozitate.

Poulot en Italie se chiamă volumul ultim al lui Lefebvre; autorul, care e unul din poeții ce cunoșc bine războiul — asupra acestui scriitor Charles Morice a scris un studiu interesant; *Sur un poète qui porta le drapeau* — ia ca eroi pe acest *Poulot*, soldat francez urșit să lupte în Italia contra înamicului comun și-l trece dealungul acestei țări, pe care o vede cu ochii omului simplu, inteligent și atras spre lucrurile practice ale acestei lumi, singurele cari îi prezintă un interes cu adevărat viu. E curios că în acest suflet simplu se găsec și momente de adevărată intuiție care îl pun în măsură să-și dea seamă de operele artistice și de clipele mari istorice. *Poulot en Italie* poate face parte din cărțile de psihologie profesională tot așa de bine ca și din cele de război propriu zise.

Totul atărnă de punctul de vedere din care vrei să o privești.

Peste interesul documentar, militar din cartea lui Lefebvre am insistat însă asupra celui permanent omenesc.

EDITURA „ANÇORA” ALCALAY & CALAFATEANU
BUCUREȘTI — No. 4, STRADA SMÂRDAN No. 4

CARTI FOLOSITOARE ::

:: pentru COPII ȘI TINERIME

BASME DE CRACIUN

ȘI

POVESTEA MINUNATA

DE

VICTOR EFTIMIU

2 volume de câte 160 pagini, ediții de lux
cu ilustrațiuni în text și planșe colorate. Lei 25.—

Băiatul pierdut	Lei 6.—
Făt-frumos din lacrimi	6.—
Tinerete fără bătrânețe	” 6.—
Pădurea ursitoarelor	” 6.—
Katalina	” 6.—
Șarpele fermecat	” 6.—
Minunea Sfântului Ilie	” 6.—
Pățania Călugărului Gherasim	” 6.—
Alina-Linda	” 6.—
Trei îngeri	” 6.—

BIBLIOTECA ROZA

Nenorocirile Sofiei de Contesa de Ségur ediție ilustrată . Lei 16.—
După ploae, vreme bună și idem . . . . . „ 25.—

BIBLIOTECA UNIVERSALA

Grădina Raiului de Andersen . . . . . Lei 5.—
” ” ” (în legătură de lux) ” 12.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

◆ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ◆

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dame și Domni

◆◆◆ Prețuri mai eftine ca oriunde ◆◆◆

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI :: LENA-

JURI :: PÂNZETURI

ARTICOLE de MARIAJ

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustați delicioasele :

produse ale

BONBONERIEI ::

◆ ◆ **RENAISSANCE**

care se găsesc în detaliu la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45